

~~Όμως η ενεργητική προσαρμογή μας στα νέα οίεθνη οεοομενα και κυριως στα
Ευρωπαϊκά μέτρα προσκρούει σε δυσλειτουργικότητες τόσο του δημόσιου όσο
και του ιδιωτικού τομέα.~~

ΕΛΛΕΙΜΜΑΤΑ ΤΗΣ ΣΥΛΛΟΓΙΚΗΣ ΑΥΤΟΣΥΝΕΙΔΗΣΙΑΣ ΜΑΣ

Δε θα σταθώ στις μακροχρόνιες κακολειτουργίες της Ελληνικής οικονομίας, στα μεγάλα ελλείμματα, στο δημόσιο χρέος, στον πληθωρισμό, στη χαμηλή παραγωγικότητα, στην έλλειψη επιχειρηματικότητας και καινοτομίας στην παραγωγή. Αυτά τα έχουμε αναλύσει πολλές φορές και ως προς τα αίτιά τους, και ως προς τη στρατηγική της αντιμετώπισής τους. Το πρόβλημα είναι γιατί δεν τα έχουμε ακόμη επιλύσει. Η κατάσταση μας θυμίζει την ενδέκατη θέση του Μάρξ για τον Φώϋερμπαχ: "Οι φιλόσοφοι έχουν πολλές φορές εξηγήσει τον κόσμο. Το πρόβλημα, όμως, είναι να τον αλλάξουμε."

Να αλλάξουμε τον κόσμο, διασφαλίζοντας πρώτα την ισότιμη ένταξη της χώρας μας στο Ευρωπαϊκό γίγνεσθαι και διεκδικώντας ύστερα έναν μαχητικό, φιλόδοξο ρόλο στην παραπέρα διαμόρφωση αυτού του γίγνεσθαι, προϋποθέτει μια μεγάλη συλλογική προσπάθεια από μέρους του συνόλου της Ελληνικής κοινωνίας. Το πρόβλημα δε λύνεται με τη δραστηριοποίηση μόνο της κυβέρνησης ή μόνο του κράτους -πράγματα δύσκολα ίσως κι αυτά αλλά πάντως αυτονόητα- που ο κάθε πολίτης έχει δικαίωμα να απαιτήσει. Η ίδια η κοινωνία επιβάλλεται να εγείρει αξιώσεις, αξιώσεις που δεν μπορούν να επιβληθούν απ'έξω ούτε από πάνω αλλά βγαίνουν μέσα από τα ίδια τα σπλάχνα του λαού,

μέσα από τα σπλάχνα του έθνους και έχουν ξανά το έθνος και το λαό για αποδέκτες.

Μόνο η πηγαία κινητοποίηση όλης της κοινωνίας, μόνο η εθελοντική συστράτευση όλων μας για μια κοινή υπόθεση μπορεί να δημιουργήσει προϋποθέσεις επιτυχίας στη μεγάλη προσπάθεια που ξανοίγεται μπροστά μας. Αλλά μια τέτοια συλλογική προσπάθεια προϋποθέτει κάποια κοινά αποδεκτή εικόνα της συλλογικής μας ταυτότητας, των κοινών αξιών και στόχων της κοινωνίας μας.

Μέχρι τώρα τα ερωτήματα που αφορούν τη συλλογική μας ταυτότητα δεν έγιναν στη χώρα μας αντικείμενο ανοιχτού πολιτικού διαλόγου. Οι μετακατοχικές πολιτικές περιπέτειες, οι τραγικές εμφύλιες συγκρούσεις δεν επέτρεψαν να παγιωθεί η επανάσταση στις συνειδήσεις που κυριέυσε την ψυχολογία ενός μεγάλου μέρους του λαού στην εποχή του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα της Κατοχής. Μια επανάσταση που είχε αντιστρέψει τις εγωιστικές συμπεριφορές της καθημερινότητας, είχε αναδείξει το γενικό συμφέρον, το συμφέρον της πατρίδας μας, σε ύψιστο κριτήριο και γνώμονα για κάθε σημαντική πράξη. Αργότερα, η επιτακτικότητα της πολιτικής και κοινωνικής αποκατάστασης της δημοκρατίας δεν μας άφησε χρόνο και δυνάμεις να ξεκαθαρίσουμε πώς εννοούμε αυτή τη δημοκρατία, γιατί τη θέλουμε, τι σχέση έχει με τον τρόπο που τοποθετούμε τον εαυτό μας απέναντι στη ζωή. **Ετσι, πέρα από τους αγώνες ενάντια στη δικτατορία δεν μας ένωνε παρά μια συγκεχυμένη αντίληψη για την ελληνικότητά μας και μια, γενικευμένη διεκδίκηση για κάποια, επίσης αόριστη, κοινωνική δικαιοσύνη.**

Η εμμονή στην ελληνικότητα της κοινωνίας μας μπορεί ασφαλώς να είναι ένα στοιχείο δύναμης, για τη συλλογική μας συνείδηση, ιδιαίτερα στο βαθμό που παραπέμπει στην προσήλωση του έθνους στους μεγάλους ανθρωπιστικούς πολιτισμούς που ήκμασαν μέσα στους αιώνες σε αυτόν τον κόσμο. Αυτοί οι πολιτισμοί προσφέρουν αν όχι ένα μέτρο σύγκρισης -αυτό θα ήταν θράσος να το ισχυρισθούμε - δίνουν πάντως ένα υπόστρωμα πνευματικότητας που εμπνέει τα πολιτισμικά πετάγματα και του σύγχρονου Ελληνισμού.

Ταυτόχρονα είμαστε υποχρεωμένοι να αναγνωρίσουμε ότι η αίσθηση της ελληνικότητας μπορεί να οδηγήσει σε μερικές επικίνδυνες διαστρεβλώσεις. Πολλές φορές τη διαπερνάει ένα αίσθημα γενικευμένης αδικίας που, ξεκινώντας και από ορισμένες αληθινές ιστορικές εμπειρίες καταλήγει σε μία παρανοϊκή μανία εθνικής καταδίωξης. Μας κατατρέχει μια ανορθολογική αίσθηση απειλής όπου όλοι οι άλλοι εμφανίζονται δυνάμει εχθροί μας, που δεν κάνουν άλλη δουλειά από το να μας επιβουλεύονται. Αυτή την αίσθηση απειλής και αδυναμίας προσπαθούμε να καλύψουμε καταφεύγοντας είτε στην υπερβατική εικόνα μιας φανταστικής ψυχικής υπεροχής απέναντι σε όλους του ξένους λαούς είτε και στην πραγματική εικόνα μιας αναμφισβήτητης ιστορικής υπεροχής που, όμως, δεν έχει μεγάλη σχέση με τον από μέρους μας βαθμό αφοσίωσης του ιστορικού μεγαλείου του Ελληνισμού.

Αυτό το σαδομαζωχιστικό σύμπλεγμα απέναντι στους ξένους γίνεται εμπόδιο στη φυσιολογική μας ένταξη στις σύγχρονες διεθνείς πραγματικότητες. Οι γενικευμένη φοβία μας εμποδίζει να ξεχωρίσουμε τους κατά περίπτωση πραγματικούς από τους υποθετικούς μας αντιπάλους ή τους ενδεχόμενους συμμάχους μας. Η ανυπόστατη αίσθηση υπεροχής μας εμποδίζει να δούμε τη δύναμη των άλλων σε σύγκριση με τις δικές μας αδυναμίες ή, το χειρότερο, μας αποκοιμίζει σε μian αυταρέσκεια, που υπονομεύει κάθε διάθεση συναγωνισμού από μέρους μας. Η αίσθηση της υπερβολικής ιδιαιτερότητας, της μοναδικότητας ίσως, μας σπρώχνει στην εσωστρέφεια, στον πειρασμό να κλείσουμε τα μάτια, να γυρίσουμε τις πλάτες στον υπόλοιπο κόσμο.

Σε μια εποχή συνεχών διεθνών ανακατατάξεων, ανασύνταξης των συνεργασιών και γενικευμένης παγκόσμιας αλληλοεπίδρασης, τέτοια στάση, μπορεί να αποβεί ολέθρια και για την άμεση εξωτερική μας πολιτική και για τη γενικότερη πορεία μας στο διεθνή χώρο. Η αυταρέσκεια μάς οδηγεί να αντιμετωπίζουμε τις πιέσεις του περιβάλλοντος χωρίς να δείχνουμε την αναγκαία συνέχεια, χωρίς βάθος, πολλές φορές χωρίς προοπτική. Κάθε φορά που τα διεθνή μας προβλήματα φθάνουν σε οξύ σημείο η συλλογική μας συνείδηση καταγράφει μερικές έντονες αντιδράσεις που όμως δε μεταφράζονται σε συστηματική

προσπάθεια για την ενίσχυση της δυναμής μας σαν έθνους έτοιμου να αντιμετωπίσει όχι με δάνεια αλλά με τις δικές του δυνάμεις τις απειλές που το περικυκλώνουν.

Παρόμοια ισχύουν και στο χώρο των πολιτικών και των κοινωνικών θεσμών. Η έλλειψη σαφούς αντίληψης για το πώς θέλουμε να είναι η δημοκρατία μας έχει παρεμποδίσει τη διαμόρφωση αλλά κυρίως την πρακτική άσκηση μιας κοινά αποδεκτής εσωτερικής πολιτικής στους τομείς είτε της οικονομίας, της κοινωνικής πολιτικής, της παιδείας ή του πολιτισμού.

Μη διαθέτοντας ένα καθολικό όραμα της κοινωνίας που θέλουμε να οικοδομήσουμε, δεν έχουμε φαίνεται κατανοήσει ούτε ότι πρέπει να συνεργαστούμε ούτε ποιοι θα πρέπει να είναι οι όροι της συνεργασίας μας για χάρη του κοινού σκοπού. Έτσι συχνά παρουσιάζουμε μία εικόνα κατακερματισμένης κοινωνίας. Άλλοτε εκτρεπόμαστε σε έναν άναρχο ατομισμό, με τον καθένα να ενεργεί με αποκλειστικό κίνητρο τα βραχυπρόθεμα συμφεροντά του και να μην πειθαρχεί σε συλλογικές αποφάσεις, τις οποίες, ακόμη και αν παραδέχεται ως αναγκαίες, περιμένει μόνο από τους άλλους να τηρήσουν. Άλλοτε πάλι σχηματίζουμε μικρές ή μεγαλύτερες ομάδες που προβάλλουν αιτήματα συντεχνιακά ή τοπικιστικά, αδιαφορώντας για τις αρνητικές συνέπειες που προκαλούνται στο σύνολο. Σε κάθε περίπτωση αναβάλλουμε τη λήψη των αναγκαίων δυσάρεστων μέτρων, με συνέπεια να υποθηκεύουμε το μέλλον μας.

Η νέα πολιτική περίοδος που έχει πια αρχίσει είναι νέα πριν από όλα επειδή όλο και περισσότεροι πολίτες συνειδητοποιούν ότι η κοινωνία μας, εξαιτίας όλων αυτών των αγκυλώσεων, δεν μπορεί να προχωρήσει άλλο, ότι χρειάζονται ριζικές αλλαγές των νοοτροπιών και των συμπεριφορών. Αυτές οι αλλαγές θα μεταφραστούν σε συγκεκριμένα μέτρα, σε συγκεκριμένες αποφάσεις, σε συγκεκριμένες πολιτικές. Και θα προχωρήσουμε.

Θα αγνοήσουμε όσους καλλιεργούν κλίμα ακαθόριστου φόβου ή αδιαφορίας για τα κοινά και για την πολιτική. Θα αντικρούσουμε τον υπερσυντηρητισμό που

κηρύσσει την οπισθοδρόμηση στον απομονωτισμό, τον τοπικισμό, την εσωστρέφεια. Θα απορρίψουμε τις νεοφιλελεύθερες επιπολαιότητες μιας κοινωνίας που λειτουργεί τάχα, με μόνο κίνητρο τον ατομικισμό, χωρίς συλλογικά στηρίγματα. Θα πολεμήσουμε την προσκόλληση σε προνόμια εις βάρος του συνόλου. Θα προσδιορίσουμε την κοινωνική δικαιοσύνη όχι σαν άλλοθι για την υπεκφυγή από την ατομική υπευθυνότητα αλλά σαν το κοινό υπόστρωμα, το κοινό στήριγμα κάθε ατομικής πρωτοβουλίας. Δεν προσχωρούμε στα ιδεολογήματα των αντιπάλων μας. Σφυρηλατούμε τη φυσιογνωμία μιας νέας Αριστεράς.

ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΡΙΣΤΕΡΑΣ

Απέναντι στον απερίφραστα αριστερό προβληματισμό μας προβάλλεται η αντίρρηση ότι η Αριστερά βρίσκεται διεθνώς σε τερματική κρίση. Η κατάρρευση των καθεστώτων του υπαρκτού σοσιαλισμού ή η στροφή εναντίον της πολιτικής του κρατικού παρεμβατισμού στις Δυτικές χώρες είναι τα μεγάλα επιχειρήματα που στηρίζουν τη θέση της οριστικής ιστορικής αποτυχίας των Αριστερών κινημάτων. Από την άλλη μεριά η επάνοδος των Κεντροαριστερών, Σοσιαλιστικών ή Σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε όλη, σχεδόν, την Ευρώπη, μετά από μια δεκαετία συνεχών υποχωρήσεων κάθε άλλο παρά επιβεβαιώνει τη θέση της ιστορικής χρεωκοπίας της Αριστεράς. Τουλάχιστον για τους σημερινούς Ευρωπαίους ψηφοφόρους η σοσιαλιστική παράταξη αποτελεί την ελπίδα, τον δρόμο εξόδου από τα ασφυκτικά αδιέξοδα του νεοφιλελευθερισμού.

Ασφαλώς το ζήτημα δεν επιτρέπει υπεραπλουστεύσεις. Για ένα μεγάλο τμήμα λαϊκών δυνάμεων που με αγνότητα και ειλικρίνεια πίστεψαν και συχνά θυσιάστηκαν στο βωμό της κομμουνιστικής ιδεολογίας, η κατάρρευση των καθεστώτων του λεγόμενου "υπαρκτού σοσιαλισμού" καταγράφηκε σαν ένα συντριπτικό ιδεολογικοπολιτικό πλήγμα. Επιβάλλεται να βλέπουμε τους ανθρώπους αυτούς, τους συντρόφους αυτούς, με τη μεγαλύτερη δυνατή κατανόηση. Αλλά για μας, για το ΠΑΣΟΚ, για την Ευρωπαϊκή δημοκρατική Αριστερά, ποτέ ο γραφειοκρατικός συγκεντρωτισμός εκείνων των καθεστώτων